08/12/2019

Заборављени делићи Свете горе у Бечу

Српска православна црква и њој блиска културна удружења обележавају ових дана осам векова од добијања аутокефалности. У бечком седишту Епархије аустријско-швајцарске данас се завршава тродневни програм који спаја традицију и савременост, религију и културу, друштво и политику, дијаспору и Србију у симболичком дијалогу преко граница времена и простора. Изложбе, промоције и свечане академије показују станице једног дугог пута.

Манифестације су почеле у петак, у овде најстаријем објекту СПЦ, Црквеној општини Светог Саве на Ренвегу, наставиле се јуче и данас у новој Богородичиној цркви у шеснаестом бечком дистрикту.

Сама промена локација, из старог у ново, показује намере организатора – Цркве и Српског културног друштва Просвјета – да се генералној симболици не само дода локални колорит, већ и да он постане носилац смисла о Србима у Бечу као корисницима две велике културне традиције, српске и аустријске.

Зграда Црквене општине у Улици Светог Вида, Ренвег, цетрални је, дуго година и једини објекат СПЦ у Бечу.

Подизана је у другој половини деветнаестог века, у дугом процесу мењања локација и у условима хировите аустријске законске регулативе о мањинским

религиозним заједницама.

Некад је кочио двор, некад град, али још чешће променљива финансијска ситуација Српске црквене општине, као и сталне унутрашње свађе.

Тако се и догодило да је Општина Светог Саве основана 1860, али је њена зграда класичне грађанске фасаде, иза које се крије и функционално интегрисана, гледано с улице непрепознатљива црква, завршена тек 1893.

Пре шест година, Српска православна црква је коначно дошла и до праве, архитектонски препознатљиве цркве, када је од Бечке надбискупије и кардинала Шенборна добила на поклон објект у Отакрингу, 250 година стару, просторно и функционално великодушно пројектовану цркву на Шевином пољу/Лерхенфелду.

Данас је то православна Црква Богородичног успећа, најрепрезентативнија имобилија СПЦ аустријске епархије.

Кад се почне са културним програмом у старој Цркви Светог Саве, па пређе на свечану академију и литургију у новом Богородичином храму, онда се иде у будућност. Да је обрнуто, враћало би се у прошлост.

Владика Андреј то зна, поред свих језика којима влада, он се добро сналази и у вокабулару симболичких форми.

Хиландар, тако како јесте

Програм је почео у петак отварањем изложбе Станка Родића из Новог Сада. По образовању машински инжењер, Родић спада у дуги низ аутора такозване наивне уметности, од Анри Русо-Цариника као модерног зачетника тог правца, преко светски успешних имена с балканских простора, као што су Илија Босиљ Башичевић, Зузана Халупова и Добросав Милојевић из Србије, или Генералћи, Иван Рабузин и Крсто Хегедушић из Хрватске.

Родић не мора да се брине о свом уметничком статусу – какав год да он јесте, тема његових уметничких интервенција ће увек бити познатија.

Фокус тог уметника је на “меморабилијама” Хиландара и Свете горе. Родић на Атосу скупља заборављене, одбачене објекте; старе, али без археолошке вредности.

То су остаци дрвених оквира и литургијских помагала, метални заковци са тешких манастирских врата, стари конопци и ексери са пристаништа, облуци из плићака, сложени у редуковане, прегледне аранжмане на дрвеним носачима који подсећају на иконе.

Родићеве слике-колажи се играју са низом скоро-позајмица из више страна. Оне изгледају као да су у формату иконе, али нису, јер су често квадратне и одступају од канона. Оне се на први поглед представљају као носиоци монашке понизности, као реминисценције изгорелих крстова старих ратова, али су превише декоративне да би доследно пренеле тај утисак. Њихова естетика није естетика одрицања, већ носталгије.

И у свим осталим формалним решењима, Родић остаје амбивалентан. Његове слике су слике-објекти, као из времена раног низоземског сликарства из петнаестог века, кад су носач и бочни оквири слике били направљени из једног комада дрвета, тако да је “слика” била истовремено и “предмет”, не само за гледање, већ и за држање у рукама.

На историјске референце се настављају и цитати из модерне уметности, као употреба такозваних ready-made објеката, или још више “as found” принципа, онако како је нађено, што је форма која се из британске архитектуре педесетих година проширила на све визуелне уметности.

Уз све то, Родићеве слике-објекти поседују и атрактивност сувенира високог квалитета, оног типа који код посматрача изазива инстант-заљубљеност и жељу да га као трофеј понесе кући.

Проблем је само да ти објекти чувају духовну дистанцу и отимају се првобитном утиску једноставне геометријске декоративности. Још већи да на Атосу нема музејског шопа тог типа, а ни туриста опште праксе!

На зидовима сећање

Срђан Мијалковић, шеф Просвјете, каже да су Родићеви објекти намерно

постављени испод историјских фотографија, оригиналних слика Уроша Предића и Паје Јовановића, као и копија њихових познатих дела, који сви скупа, заједно са малом пластиком, творе сталну поставку ликовног блага у трпезарији Црквене општине Свети Сава.

Те сталне слике стоје на зидовима више него што би то са становишта посматрача било оптимално. Један од разлога је свакако у "недохватљивости" мотива – да су обешене ниже, утисак просторије би био топлији, више би личила на музеј, него била далеки цитат на строгост средњовековних манастирских рефекторија.

Али том одлуком која циља на визуелну аскезу, истовремено је ослобођен велики простор белог зида на висини посматрача, те сада попуњен Родићевим хиландарским as-found колажима. Поново намерна симболика, поново свесно прелажење граница историјских епоха.

Али и политичких. Отварајући изложбу пуну временских интерполација, одозго притиснуту тежином историје, доле оплемењену декоративно-златним цитатима Византије, владика је споменуо сусрет патријарха Иринеја, Александра Вучића и Милорада Додика у београдском Центру "Сава" пре месец дана. То је догађај који обећава мирније дане у односима државе/државе и Цркве.

Све још може испасти добро, каже бечки владика Андреј.

Немањићи, други пут међу Србима

После изложбе у рефекторију, прешло се у салу на четвртом спрату Црквене општине, где је одржана бечка промоција трилогије о Немањићима аутора Владимира Кецмановића и Дејана Стојиљковића.

Да ова три дана није све било духовност, вера, политика и носталгија, већ се радило и о прилозима за новију културну историју, добро показује наступ ове двојице аутора.

Дошли су са Немањићима, али за публику у Бечу не у старту најјасније са којим Немањићима – онима о којима су учили из школе, онима из серије коју још нису видели, или онима из књиге коју још нису читали?

И до дијаспоре у Бечу, оне окупљене око Просвјете и Цркве, долазе одјеци актуелног српског дискурса о Немањићима. Њихов историјски статус је део науке и образовног система, што је једна ствар. Овде се мисли, а тако је то схватила и публика, на медијалне Немањиће, на Немањиће као модерни мотив, колективно сећање које помаже да се премосте и забораве године османлијске владавине.

После првог, махом неуспешног телевизијског боравка Немањића у модерној Србији, јасно је да постоји потреба за поправним. Немањићи други пут међу Србима, то је био стил у ком је протекло представљање књиге двојице аутора.

Владика Андреј им је за ту прилику отворио потпуно реновирану салу на коју су у Црквеној општини сви јако поносни.

Хладна, негостољубива просторија са изгледом складишта намештаја, у којој је владика Андреј, тада 2014. тек постављен на дужност, давао интервју РТС-у, сада је добила изглед необарока богате бечке трговачке куће с краја 19. века.

Примамо цара, мислимо на краља

Тим стилским цитатима Српска православна општина показује да је свесна својих историјских корена. Њу су финансијски на леђима изнели српски трговци и занатлије из Беча и Аустроугарске монархије.

Сада им се Андреј визуелно враћа, тако што ствара интеријер између функције и споменика, и уоквирује га фризом духовних и културних личности важних за дуги живот спрске заједнице у Бечу.

У истој згради, неколико спратова ниже је Храм Светог Саве, освећен 19. новембра 1893, са првом службом коју је у њему држао митрополит буковинско-далматински из Черновице Силвестар Андрејевић.

Био је то узбудљив дан о коме су писале све бечке новине.

Фасада је била свечано украшена аустроугарским грбовима и српским тробојкама. Чекао се аустроугарски цар.

Српски краљ Александар Обреновић је остао у Београду. Његов отац, бивши

краљ Милан Обреновић је био у Бечу и можда пратио церемонију из неког кутка – у сваком случају, архиве Српске црквене општине га не спомињу.

На врхунцу напетости, стигао је цар Фрањо Јосип и сео на столицу коју су му ставили непосредно код иконостаса. Дошао је и канцелар Виндишгрец, два аустроугарска министра, градски оци, грофови, покрајински управитељи, као и комплетна српска амбасада у Монархији.

Свет Срба у Бечу је тада изгледао миран и просперитетан. Сада је опет ухватио ту трасу, толико да се, као на овој тродневној манифестацији Епархије и Просвјете, поново постављају мирнодопска питања ширег културног идентитета, колективног историјског сећања и савременог доживљаја вере.

Наравно, и медијалних Немањића. Хоће ли овог пута успети?

— rts.rs